

torum prærogativa, quæ divinam in se præsentiam, et digna invenitur suscipere, et sufficiens capere! Quid illa, cui et spatiosa [alias, spatia] suppetunt deambulatoria, ad opus quidem majestatis? Non est profecto intricata forensibus causis curisve sæcularibus, nec certe ventri et luxuriæ dedita; sed nec curiosa spectandi, seu cupida omnino dominandi, vel etiam tumida dominatu. Oportet namque primo quidem his omnibus vacuum esse animam, ut cælum fiat atque habitatio Dei. Alioquin quomodo poterit vacare, et videre quoniam ipse est Deus? Sed et odio sive invidiæ aut rancori minime prorsus indulgendum, quoniam in malevolam animam non introibit sapientia (Sap. 1, 4). Deinde necesse est eam crescere ac dilatari, ut sit capax Dei. Porro latitudo ejus, diffectio ejus, sicut dicit Apostolus: *Dilatamini in charitate* (II Cor. vi, 13). Nam etsi anima minime, cum sit spiritus, quantitatem corpoream recipit; tamen confert illi gratia quod negatum est a natura. Crescit quidem et extenditur, sed spiritualiter; crescit non in substantia, sed in virtute; crescit et in gloria; crescit etiam in templum sanctum in Domino; crescit denique et proficit in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi (Ephes. iv, 13). Ergo quantitas cujusque animæ æstimetur de mensura charitatis quam habet, ut verbi gratia, quæ multum habet charitatis, magna sit; quæ parum, parva; quæ vero nihil, nihil, dicente Paulo; *Si charitatem non habuero, nihil sum* (I Cor. xiii, 3): Quod si quantulamcumque habere cœperit, ut saltem diligentes se diligere curet, ac salutare vel fratres suos, et eos qui se salutant: jam nonnihil quidem illam animam dixerim, quæ in ratione dati et accepti sociale saltem retinet charitatem. Verumtamen juxta sermonem Domini, quid amplius facit? (Matth. v, 47.) Nec amplam proinde, nec magnam, sed plane angustam modicamque censuerim animam, quam adeo modicæ charitatis esse cognoverim.

1. At si grandescat et proficiat, ita ut transiens limitem angusti obnoxiique amoris hujus, latos fines bonitatis gratuitæ tota libertate spiritus apprehendat, quatenus largo quodam gremio bonæ voluntatis ad omnem seipsam curet extendere proximum, diligendo unumquemque tanquam seipsam; nunquid jam illi recte dicitur: Quid amplius facis? quippe quæ seipsam tam amplam facit. Amplum, inquam, gerit charitatis sium, quæ complectitur universos, etiam quibus nulla se novit carnis necessitudine junctionam nulla spe percipiendi commodi cujusquam ille etiam, nulla percepti redditione obnoxiam, nullo denique omnino astrictam debito, nisi illo sane, de quo dicitur: *Nemini quidquam debeatis, nisi ut invicem diligatis* (Rom. xiii, 8). Verum si ad jicias etiam usquequaque vim facere regno charitatis, ut usque ad ultimos jus terminos occupare illud pius invasor prævaleas, dum ne inimicis quidem claudenda viscera pietatis existimes; beneficias his quoque qui te oderunt, ores et pro persequentibus ac calumniantibus te. nec non et cum his qui oderunt pacem

esse pacificus studeas: tunc prorsus latitudo cœli, latitudo tuæ animæ; et altitudo non dispar, sed nec dissimilis pulchritudo; impleturque tunc demum in ea quod dicitur: *Extendens cælum sicut pellem* (Psal. ciii, 2): in quo jam miræ latitudinis, altitudinis, ac pulchritudinis cœlo summus et immensus atque gloriosus, non modo dignanter habitat, sed et spatiose deambulat.

1365 12. Videsne quales in se habeat Ecclesia cœlos, cum sit nihilominus ipsa, in sua quidem universitate, ingens quoddam cœlum, extentum a mari usque ad mare, et a flumine usque ad terminos orbis terrarum? Vide etiam consequenter, cui et in hoc ipso assimilés eam, si tamen non tibi excidit illud quod paulo ante memoratum est hujus rei exemplar, de cœlo videlicet cœli, et cœlis cœlorum (Supra num. 9). Ergo exemplo illius quæ sursum est mater nostra, hæc quoque quæ adhuc peregrinatur, habet cœlos suos, homines spirituales, vita et opinione conspicuos, fide puros, spe firmos, latos charitate, contemplatione suspensos. Et hi pluentes pluviam verbi salutarem, tonant increpationibus, coruscant miraculis. Hi enarrant gloriam Dei, hi extenti sicut pelles super omnem terram, legem vitæ et disciplinæ digito quidem Dei scriptam in semetipsis ostendunt, ad dandam scientiam salutis plebi ejus: ostendunt et Evangelium pacis, quoniam Salomonis sunt pelles.

13. Agnosce jam in his pellibus supernarum illarum imaginem, quæ in sponsi ornatu non longe superius describebantur (Supra num. 3). Agnosce similiter et reginam astantem a dextris ejus, circumamictam similibus ornamentis, non tamen paribus (Psal. xlv, 10). Nam etsi huic etiam in loco peregrinationis suæ, et in die virtutis suæ, in splendoribus sanctorum, non minima claritatis atque decoris est portio; differenter tamen illum coronat integritas et consummatio gloriæ beatorum. Quamquam et sponsam dixerim perfectam atque beatam, sed ex parte. Nam ex parte tabernaculum Cedar; formosa tamen, sive in illa portione sui, quæ jam beata regnat; sive etiam in illustribus viris, quorum, etiam in hac nocte, sua sapientia atque virtutibus, tanquam cœlum suis sideribus, adornatur. Unde propheta: *Qui docti, inquit, fuerint, fulgebunt quasi splendor firmamenti; et qui ad justitiam erudiunt multos, quasi stellæ in perpetuas æternitates* (Dan. xii, 3).

14. O humilitas! o sublimitas! Et tabernaculum Cedar, et sanctuarium Dei; et terrenum habitaculum, et cæleste palatium; et domus lutea, et aula regia; et corpus mortis, et templum lucis; et despectio denique superbis, et sponsa Christi. Nigra est, sed formosa, filiæ Jerusalem: quam etsi labor et dolor longi exsili decolorat, species tamen cœlestis exornat, exornant pelles Salomonis. Si horretis nigram, miremini et formosam; si despicitis humilem, sublimem suspicite. Hoc ipsum quam cautum, quam plenum consilii, plenum discretionis et

congruentiæ est, quod in sponsa dejectio ista, et ista celsitudo, secundum tempus quidem, eo moderamine sibi pariter contemperantur, ut inter mundi hujus varietates et sublimitas erigat humilem, ne deficiat in adversis; et sublimem humilitas reprimat, ne evanescat in prosperis? Pulchre omnino ambæ res, cum ad invicem contrariæ sint, sponsæ tamen pariter cooperantur in bonum, subserviunt in salutem.

15. Et hæc pro eo quod sponsa videtur de pellibus Salomonis inducere similitudinem. Restat tamen aperiendum ille super eodem capitulo sensus, quem in principio commemoravi et promisi, qualiter videlicet tota ad solam nigredinem similitudo referatur: qua quidem non estis promissione fraudandi. Cæterum id differendum in aliud sermonis principium; tum quia hoc jam hujus flagitat longitudo; tum etiam ut præveniat ex more oratio ea, quæ in laudem et gloriam sunt referenda sponsi Ecclesiæ Jesu Christi Domini nostri, qui est Deus benedictus in sæcula sæculorum. Amen.

1366 SERMO XXVIII.

De nigredine et formositate sponsi, et quomodo auditus potius quam visus valeat in rebus fidei, et ad notitiam veritatis.

1. Tenetis, credo, cujus et quibus Salomonis pellibus decorem sponsæ sentiam comparatum, si tamen ad ostensionem commendationemque referatur decoris data ex his similitudo. At si ad nigredinem magis referenda putetur, sicut et illa de tabernaculis Cedar: non equidem aliunde occurrit mihi quidquam de hujusmodi pellibus Salomonis, nisi quas forte rex in usum tabernaculi soleret assumere, si quando in tentoriis habitare liberet; quas utique, si quæ tamen fuerunt, obscuras sine dubio et tetras esse necesse fuit, tanquam quæ quotidiano forent expositæ soli, et frequentium injuriis pluviarum. Neque id frustra (191), sed ut is qui intus repositus erat ornatus, nitidior servaretur. Hoc exemplo sponsa non negat nigredinem, sed excusat; nec probro ducit qualemcunque habitum, quem charitas formet, judicium veritatis non improbet. Denique quis infirmatur, cum quo non infirmetur? quis scandalizatur, et non uritur? (II Cor. xi, 29.) Induit se compassionis nævum, ut morbum in altero passionis levet, vel sanet; nigrescit candoris zelo, lucro pulchritudinis.

2. Multos candidos facit unius denigratio, non cum tingitur culpa, sed cum cura afficitur. *Expedi, inquit, ut unus moriatur homo pro populo, et non tota gens pereat* (Joan. xi, 50): expedit ut unus pro omnibus denigretur similitudine carnis peccati, et non tota gens nigredine condemnatur peccati: splendor et figura substantiæ Dei obnubiletur in forma servi pro vita servi: candor vitæ æternæ nigrescat in carne, pro carne purganda: speciosus

(191) Aliter habent tres scripti post putetur: *reducenda ad memoriam illæ, quibus olim Salomon tabernaculum operuit. Erant procul dubio nigræ, quoti-*

forma præ filiis hominum, pro filiis hominum illuminandis obscuretur in passione, turpetur in croce, palleat in morte: ex toto non sit ei species neque decor, ut sibi speciosam atque decoram acquirat sponsam Ecclesiam sine macula et sine ruga. Agnosco pellem Salomonis, imo ipsum in pelle nigra Salomonem amplector. Habet et Salomon nigredinem, sed in pelle; foris niger, in cute niger, non intus: alioquin omnis gloria ejus filiæ regis ab intus (Psal. xlv, 3, 14). Intus divinitatis candor, decor virtutum, splendor gloriæ [alias, gratiæ], innocentiae puritas: sed tegit hæc despicabilior infirmitatis color; et quasi absconditus vultus ejus et despectus, dum tentatur per omnia pro similitudine absque peccato. Agnosco denigratæ formam naturæ; agnosco tunicas illas pelliceas, protoplastorum peccantium habitum (Gen. iii, 21). Denique semetipsum denigravit formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus, et habitu inventus ut homo (Philipp. ii, 7). Agnosco sub pelle hædi, qui peccatum significat, et manum quæ peccatum non fecit, et collum per quod mali cogitatio non transivit; ideoque non est inventus dolus in ore ejus (Isa. lxi, 9). Novi quod sis lenis natura, mitis et humilis corde, blandus aspectu, suavis spiritu, et quidem unctus oleo lætitiæ præ consortibus tuis (Psal. xlv, 8). Unde ergo nunc ad instar Esau pilosus et hispidus? Cujusnam rugosa et tetra imago hæc, et unde hi pili? Mei sunt: nam pilosæ manus similitudinem expriment peccatoris. Meos agnosco hos pilos; et in pelle mea video Deum Salvatorem meum.

3. Non tamen Rebecca sic illum induit, sed Maria; tanto digniorem qui benedictionem acciperet, quanto sanctior quæ peperit. Et bene in meo habitu; quia mihi benedictio vindicatur, mihi postulat hæreditas. Siquidem audierat: *Postula a me, et dabo tibi gentes hæreditatem tuam, et possessionem tuam terminos terræ* (Psal. ii, 8). Tuam, inquit, hæreditatem, tuamque possessionem dabo tibi. Quomodo dabis ei, si sua est? Et quomodo suam mones ut postulet? aut quomodo sua, si necesse habet ut postulet? Mihi proinde postulat, qui 1367 meam ad hoc induit formam, ut suscipiat causam. Quippe disciplina pacis nostræ super eum, dicente propheta, *et Dominus in eo posuit iniquitatem omnium nostrum* (Isa. lxi, 5, 6): unde debuit fratribus per omnia similari, sicut ait Apostolus, *ut misericors fieret* (Heb. ii, 17). Propterea vox quidem, vox Jacob est manus autem, manus sunt Esau (Gen. xxvii, 22). Suum est quod auditur ex eo: quod in eo videtur, nostrum. Quod loquitur, spiritus et vita est: quod apparet, mortale et mors. Aliud cernitur, et aliud creditur. Nigrum sensus renuntiat, fides candidum et formosum probat. Niger est, sed oculis insipientium: nam fidelium mentibus formosus valde: niger est, sed formosus: niger reputatione Herodis,

diano expositæ soli, quotidianarum injuriis pluviarum. Neque id frustra, etc.

formosus confessione latronis, centurionis fide.

4. Quam formosum adverterat qui exclamavit: *Vere homo hic Filius Dei erat!* Sed in quo advertit, advertendum. Si enim attenderet quod apparebat, quomodo formosus, quomodo Filius Dei? Quid nisi deforme et nigrum oculis spectantium occurrebat, cum expansis in cruce manibus medius duorum nequam, risum malignantibus daret, fletum fidelibus? Et solus erat risui, qui solus poterat esse terrori, solus honori debuerat. Unde igitur advertit pulchritudinem Crucifixi, et quod is sit Filius Dei, qui cum iniquis reputatus est? (Isa. LIII, 12.) Respondere aliquid ad id nostrum nec fas, nec opus est; nec enim evangelistæ hoc diligentia præterit. Sic enim habes: *Videns autem centurio qui ex adverso stabat, quia sic clamans exprasset, ait: Vere hic homo Filius Dei erat* (Marc. xv, 39). Ergo ad vocem credidit, ex voce agnovit Filium Dei, et non ex facie. Erat enim fortasse ex ovibus ejus, de quibus ait: *Oves meæ vocem meam audiunt* (Joan. x, 17) (192).

5. Auditus invenit quod non visus; oculum species fefellit, auri veritas se infudit. Oculum pronuntiabat infirmum, oculum fœdum, oculum miserum, oculum morte turpissima condemnatum; auri Dei Filius, auri formosus innotuit; sed non Judæorum, quia erant incircumcisi auribus. Merito Petrus abscidit auriculam servi, ut viam faceret veritati, et veritas liberaret eum, id est liberum faceret. Erat ille centurio incircumciscus, sed non aure, qui ad unam expirantis vocem sub tot infirmitatis indicibus Dominum majestatis agnovit. Ideoque non despexit quod vidit, quia credidit quod non vidit. Non autem credidit ex eo quod vidit; sed ex eo procul dubio quod audivit, quia fides ex auditu (Rom. x, 17). Dignum quidem fuerat per superiores oculum fenestras veritatem intrare ad animam; sed hoc nobis, o anima, servatur in posterum, cum videbimus faciem ad faciem. Nunc autem unde irrepsit morbus, inde remedium intret, et per eadem sequatur vestigia vita mortem, tenebras lux, venenam serpentis antidotum veritatis; et sanet oculum qui turbatus est, ut serenus videat quem turbatus non potest. Auris prima mortis janua, prima aperiatur et vitæ; auditus, qui tulit, reparet visum; quoniam nisi crederimus, non intelligemus. Ergo auditus ad meritum, visus ad præmium. Unde Propheta, *Auditui meo, inquit, dabis gaudium et lætitiā* (Psal. L, 10): quod fidelis retributio auditionis beata visio sit, et beatæ meritum visionis fidelis auditio. Beati autem mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt (Matth. v, 8). Porro, fide oportet mundari oculum qui videat Deum, quemadmodum habes: *Fide mundans corda eorum* (Act. xv, 9).

6. Interim ergo, dum necdum paratus est visus, auditus excitetur, auditus exercitetur (193), auditus

(192) Sic codices duo: alius cum editis addit et cognosco meas, et cognoscunt me meæ: Colbertinus tantum. et cognoscunt me meæ.

excipiat veritatem. Felix, cui, Veritas attestatur, dicens: *In auditu oris obedivit mihi* (Psal. XVII, 45). Dignus qui videam, si priusquam videam, obedisse inveniar; securus videbo, ad quem meæ obedientiæ munus præcesserit. Quam beatus qui ait: *Dominus Deus aperuit mihi aurem, et ego non contradico, retrorsum non abii* (Isa. L, 5). Ubi et voluntariæ habes obedientiæ formam, et longanimitatis exemplum. Qui enim non contradicit, spontaneus est; et qui retro non abiit perseverat. Utrumque necessarium; **1368** quoniam hilarem datorem diligit Deus (II Cor. ix, 7), et qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit (Matt. x, 22). Utinam et mihi aperiat aurem Dominus, intret ad cor meum sermo veritatis, mundet oculum, et lætæ præparet visioni, ut dicam Deo etiam ipse. *Preparationem cordis mei audivit auris tua* (Psal. ix, 17); ut audiam a Deo, etiam ipse cum cæteris obedientibus. Et vos mundi estis propter sermonem quem locutus sum vobis (Joan. xv, 3). Nec omnes mundantur qui audiunt, sed qui obediunt: *Beati qui audiunt, et custodiunt illud* (Luc. xi, 28). Talem requirit auditum qui mandat dicens: *Audi, Israel* (Deut. vi, 3); talem offert qui ait: *Loquere, Domine, quia audit servus tuus* (I Reg. iii, 9); talem spondet qui dicit: *Audiam quid loquatur in me Dominus Deus* (Psal. LXXXIV, 9).

7. Et ut scias etiam Spiritum sanctum hunc in animæ spirituali profectu ordinem observare, ut videlicet prius formet auditum, quam lætificet visum: *Audi, inquit, filia, et vide* (Psal. XLIV, 11). Quid intendis oculum? Aurem para. Videre desideras Christum? Oportet te prius audire eum, audire de eo, ut dicas cum videris: *Sicut audivimus, sic vidimus* (Psal. XLVII, 9). Immensa claritas, visus augustus, et non potes ad eam. Potes auditu, sed non aspectu. Clamantem denique Deum: *Adam, ubi es?* (Gen. iii, 9), non videbam jam peccator, audiebam tamen. Sed auditus aspectum restituet, si pius, si vigil, si fidelis præcesserit. Fides purgabit quem turbavit impietas, et quem inobedientia clausit, aperiet obedientia. Denique: *A mandatis tuis, inquit, intellexi* (Psal. cxviii, 104): quod intellectum reddat observatio mandatorum, quem tulit transgressio. Adverte adhuc in sancto Isaac quomodo præ cæteris sensibus auditus in jam sene vigerit. Caligant oculi patriarchæ, palatum seducitur, fallitur manus, non fallitur auris. Quid mirum, si auris percipit veritatem, cum fides ex auditu, auditus per verbum Dei (Rom. x, 17), verbum Dei veritas sit? *Vox, inquit, vox Jacob est. Nihil verius. Manus autem manus sunt Esau* (Gen. xxvii, 22). Nihil falsius. Falleris: manibus similitudo deceptit te. Nec in gustu veritas, etsi suavitas est. Nam quomodo habet veritatem qui se putat edere venationem, cum domesticis vescatur hædorum carnibus? Multo minus

(193) Quibusdam deest auditus exercitetur. Forsan id adscribendum scribæ, qui utrum legendum esset dubitans, utrumque posuit.

oculus qui nihil videt. Non est veritas in oculo, non sapientia. *Væ qui sapientes estis, ait, in oculis vestris!* (Isa. v, 21.) Non bona sapientia, cui maledicitur. Mundi est, ac per hoc *stultitia apud Deum* (I Cor. iii, 19).

8. Bona et vera sapientia trahitur de occultis, ut sapit beatus Job (Job xxviii, 18). Quid foris eam quæris id corporis sensu? Sapor in palato, in corde sapientia est. Non quæras sapientiam in oculo carnis, quia caro et sanguis non revelat eam, sed spiritus (Matth. xvi, 17). Non in gustu oris: *nec enim invenitur in terra suaviter viventium* (Job xxviii, 13). Non in tactu manus, cum sanctus dicat: *Si osculatus sum manum meam ore meo, quod est iniquitas maxima, et negatio in Deum* (Job xxxi, 27, 28). Quod tunc fieri arbitror, cum donum Dei, quod est sapientia, non Deo, sed meritis ascribitur actionum. Sapiens fuit Isaac, sed tamen erravit in sensibus. Solus habet auditus verum, qui percipit verbum. Merito carnem redivivam Verbi tangere prohibetur mulier carnaliter sapiens; plus quippe tribuens oculo quam oraculo, id est carnis sensui quam verbo Dei. Quem enim mortuum vidit, resuscitatum [alias resurrecturum] non credidit, cum tamen hoc promiserit ipse. Denique non quievit oculus, usque dum satiatus est visus; quoniam non erat consolatio fidei, nec Dei rata promissio. Nonne cælum et terra, et quidquid omnino carnis oculus attingere potest, ante habent transire et perire, quam iota unum aut unus apex ex omnibus quæ locutus est Deus? Et tamen cessavit a fletu in visu oculi, quæ noluit consolari in verbo Domini; pluris habens experimentum, quam fidem. At experimentum fallax.

9. Mittitur ergo ad certiores fidei cognitionem; quæ utique apprehendit quod sensus nescit, experimentum non invenit. *Noli me tangere, inquit: hoc est: Dissuesce huic seducibili sensui; innitere verbo, fidei assuesce. Fides nescia falli, fides invisibilia comprehendens, 1369 sensus penuriam non sentit, denique transgreditur fines etiam rationis humanæ, naturæ usum, experienciæ terminos. Quis interrogas oculum ad quod non sufficit? Et manus quid explorare conatur quod supra ipsam est? Minus est quid ille vel illa renuntiet. Sane fides pronuntiet de me, quæ majestati nihil minuat. Disce id habere certius, id tutius sequi, quod illa suaserit. *Noli me tangere, nondum enim ascendi ad Patrem meum* (Joan. xx, 17). Quasi vero cum jam ascenderit, tunc tangi ab ea velit aut possit. Et utique poterit, sed affectu, non manu; voto, non oculo; fide, non sensibus. Quid tu me, ait, modo tangere quæris, quæ sensu corporis gloriam æstimas resurrectionis? Nescis quod tempore adhuc meæ mortalitatis transfigurati ad horam morituri corporis gloriam oculi discipulorum sustinere nequiverint? (Matth. xvii, 6.) Adhuc quidem tuis sensibus gero morem, formam ingerendo servilem, quam de consuetudine recognoscas. Cæterum mirabilis facta et gloria mea ex*

te, confortata est, et non poteris ad eam. Differ ergo iudicium, suspende sententiam, et tantæ rei definitionem ne credas sensui, fidei reservato. Illa dignius, illa definit certius, quæ plenius comprehendet. Denique comprehendit suo illo mystico ac profundo sinu, quæ sit longitudo, latitudo, sublimitas et profundum. Quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, illa in se quasi quodam involucro clausum portat, servatque signatum.

10. Illa igitur digne me tanget, quæ Patri consententem suscipiet, non jam in humili habitu, sed in cœlesti; carne ipsa, sed altera specie. Quid deformem vis tangere? Exspecta ut formosum tangas. Nam qui deformis modo, tunc formosus; deformis tactui, deformis aspectui; deformis denique deformi tibi, quæ sensibus plus inhæres, fidei minus. Esto formosa, et tange me; esto fidelis, et formosa es. Formosa formosum et dignius tanges, et felicius. Tanges manu fidei, desiderii digito, devotionis amplexu; tanges oculo mentis. At nunquid adhuc nigrum? Absit! Dilectus tuus candidus et rubicundus. Formosus plane quem circundant flores rosarum, et lilia convallium; hoc est, martyrum, virginumque chori: et qui medius resideo, utriusque non dissideo choro, virgo martyr. Quomodo denique candidis non congruo virginum choris, virgo, Virginis filius, virginisque sponsus? Quomodo non roseis martyrum, causa, virtus, fructus et forma martyrii? Talem talis taliterque tange, et dic: *Dilectus meus candidus et rubicundus, electus ex millibus* (Cant. v, 10). Millia millium cum dilecto, et decies centena millia circa dilectum, et nemo ad dilectum. Num tibi verendum erit, ne forte in quempiam de multitudine errore incidas, quærendo quem diligis? Non prorsus ambiges quemnam eligas. Facile occurret electus e millibus cunctis insignor, et dices: *Iste formosus in stola sua, gradiens in multitudine fortitudinis suæ* (Isa. LXIII, 1). Non ergo in pelle nigra, quæ hactenus sane ingerenda fuit oculis persequentium, ut contemnerent occidentum; aut etiam amicorum, et recognoscerent redivivum. Non, inquam, jam in pelle occurret nigra, sed in veste alba, speciosus forma, non modo præ filiis hominum, sed etiam præ vultibus angelorum. Quid me vis tangere in humili habitu, servili forma, specie contemptibili? Tange cœlesti decorum specie, gloria et honore coronatum; divina quidem majestate tremendum, sed ingenita serenitate gratum ac placidum.

11. Inter hæc advertenda prudentia sponsæ, et profunditas sermonum ejus, quæ sub figura pellium Salomonis, scilicet in carne, rimata est Deum, in morte vitam; summam gloriæ et honoris inter opprobria, et sub nigro denique habitu crucifixi candorem innocentie splendoremque virtutum, sicut illæ utique pelles, cum essent nigre atque despectæ, pretiosa et præcandida prædivitis regis in se ornamenta servabant. Merito nigredinem non contemnit in pellibus, decorem qui sub pellibus est advertens. Et ideo quidam **1370** illam contem-

perunt, quia hunc minime cognoverunt: si enim cognovissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent (I Cor. II, 8). Non cognovit Herodes, et idcirco despexit; non cognovit Synagoga, quæ nigredinem illi passionis et infirmitatis impropereans, *Alios*, ait, *salvos fecit, seipsum non potest salvum facere. Christus rex Israel descendat nunc de cruce, et credimus ei* (Matth. XXVII, 42). Sed cognovit Iatro de cruce, licet in cruce, qui et innocentiae puritatem confessus est. *Hic autem*, inquiens, *qui mali fecit?* et gloriæ regiae majestatis simul est protestatus: *Memento mei, dicens, dum veneris in regnum tuum* (Luc. XXIII, 41, 42). Cognovit centurio, qui Filium Dei clamat (Matth. XXVII, 54); cognoscit Ecclesia, quæ et æmulari nigredinem, ut decorem participet. Non confunditur nigra videri, nigra dici, ut dilecto dicat: *Opprobria exprobrantium tibi ceciderunt super me* (Psal. LXXVIII, 10). At sane nigra instar pellium Salomonis, foris scilicet, et non intus: neque enim intus nigredinem meus Salomon habet. Denique non ait: *Nigra sum* sicut Salomon; sed, *sicut pelles Salomonis*: quod in superficie tantum sit veri nigredo *pacifici*. Peccati nigredo intus est; et prius interiora culpa commaculat, quam ad oculos prodeat. Denique de corde exeunt cogitationes malæ, furta, homicidia, adulteria, blasphemiae: et hæc sunt quæ coinquinant hominem (Matth. XV, 19, 20); sed absit ut Salomonem! Minime prorsus apud veram *pacificum* istiusmodi inquinamenta reperies. Oportet namque esse sine peccato eum qui tollit peccata mundi, quo ad reconciliandos peccatores inventus idoæus, jure sibi nomen vindicet Salomonis.

12. Sed est nigredo affligentis poenitentiae, cum assumitur lamentatio pro delictis. Hanc fortassis non abhorreat in me Salomon, si sponte tamen induam mihi pro peccatis meis; quia cor contritum et humiliatum Deus non despiciet (Psal. I, 19). Est et afficientis compassionis, si afflicto condoleas; et fraternum te decoretur in commodum. Nec hanc profecto rejiciendam putat noster *pacificus*, quippe quam et sibi ipso pro nobis dignanter induit, qui peccata nostra tulit in corpore suo super lignum (I Petr. II, 24). Est et persecutionis: quæ etiam pro summo ornamento habetur, si quidem suscipiatur pro justitia et veritate. Unde est illud: *Ibant gaudentes discipuli a conspectu concilii, quoniam digni habiti sunt pro nomine Jesu contumeliam pati* (Act. V, 41); denique: *Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam* (Matth. V, 10). Hac potissimum gloriari Ecclesiam arbitror, hanc libentius imitari de pellibus sponsi. Denique et habet in promissione: *Si me persecuti sunt, et vos persequentur* (Joan. XV, 20).

13. Unde et addit sponsa: *Nolite me considerare quod fusca sim, quia decoloravit me sol* (Cant. I, 5), hoc est: Nolite me notare quasi deformem, quia cernitis pro ingruente persecutione minus florentem, minus secundum gloriam sæculi coloratam. Quid

exprobratis nigredinem, quam fervor persecutionis, non conversationis pudor invexit? Vel solem dicit zelum justitiæ, quo accenditur et accingitur adversus malignantes, dicens Deo: *Zelus domus tuæ comedit me* (Psal. LXXVIII, 10)? et illud *Tabescere me fecit zelus meus, quia obliti sunt verba tua inimici mei*; illud quoque: *Defectio tenuit me pro peccatoribus derelinentibus legem tuam* (Psal. CXXVIII, 139, 53); item: *Nonne qui oderunt te, Domine, oderam, et super inimicos tuos tabescebam?* (Psal. CXXXVIII, 21.) Etiam illud Sapientis caute observat: *Filiæ, ait, tibi sunt? noli ostendere lætum vultum ad ipsas* (Eccl. VII, 26): ut scilicet remissis et mollibus et fugitantibus disciplinam, non candorem serenitatis, sed obscurum severitatis exhibeat. Vel decolorari a sole, est ignescere charitate fraterna, flere cum flentibus, cum infirmitatibus infirmari, uri ad scandala singulorum. Vel sic: Sol justitiæ decoloravit me Christus, cujus amore languet. Languor iste, coloris quædam exterminatio est, et defectus in desiderio animæ: unde et dicit: *Memor fui Dei, et delectatus sum, et exercitatus sum et defecit spiritus meus* (Psal. LXXVI, 3). Ergo, instar urentis solis, desiderii ardor peregrinantem in corpore decolorat, dum vultui gloriæ inhiantem, impatientem facit **1371** repulsa, et excruciat amantem dilatio. Quis nostrum ita sancto amore ardet, ut desiderio videndi Christum, omnem colorem præsentis gloriæ, lætitiæque fastidiat et deponat, illa ei prophetica voce contestans: *Et diem hominis non desideravi, tu scis* (Jerem. XVII, 16): item cum sancto David: *Renuit consolari anima mea* (Psal. LXXVI, 7); id est, præsentium honorum inani lætitia despicit colorari? Vel certe *decoloravit me sol*, sui nimirum comparatione splendoris, dum approprians illi, ex eo me obscuram deprehendo, nigram invenio, fœdam despicias. Cæterum alias quidem formosa sum: quid fuscam dicitis, solius solis pulchritudini succumbentem? At sensui priori videntur magis assentire ea quæ sequuntur. Adjiciens siquidem: *Filii matris meæ pugnaverunt contra me*; persecutionem passam se esse aperte significat. Sed hinc aliud sermonis principium ordiemur, quoniam sufficere hac vice possunt, quæ accepimus de gloria sponsi Ecclesiæ Domini nostri Jesu Christi, dono ipsius, qui est Deus benedictus in sæcula. Amen.

SERMO XXIX.

De querimonia Ecclesiæ contra suos impugnatores vel contra illos qui impugnant unitatem fraternam.

1. *Filii matris meæ pugnaverunt contra me* (Cant. I, 5). Annas et Caiphas, et Judas Iscarioth, filii Synagogæ fuerunt: et hi contra Ecclesiam, æque Synagogæ filiam, in ipso exortu ipsius acerbissime pugnaverunt, suspendentes in ligno collectorem ipsius Jesum. Jam tunc siquidem Deus implevit per eos, quod olim præsignaverat per prophetam, dicens: *Percutiam pastorem, et dispergentur oves* (Zach. XIII, 7). Et fortassis illius vox illa est in cantico Ezechiae: *Præcisæ est velut a texente vita mea,*

dum adhuc ordierer, succidit me (Isa. XXXVIII, 12). De his ergo atque aliis, qui de illa gente Christiano nomini contradixisse sciuntur, puta dictum a sponsa: *Filii matris meæ pugnaverunt contra me*. Et pulchre filios matris suæ, non autem et patris sui illos vocat, qui non habebant patrem Deum, sed ex patre diabolo erant; homicidæ utique, sicut et ille homicida erat ab initio (Joan. VIII, 44). Propterea non dicit: Fratres mei; aut: Filii patris mei; sed *Filii*, inquit, *matris meæ pugnaverunt contra me*. Alioquin si non ita distingueret, videretur etiam apostolus Paulus comprehensus in his, de quibus conqueritur, quod et ipse aliquando persecutus sit Ecclesiam Dei (I Cor. XV, 9), sed misericordiam consecutus est, quia ignorans hoc fecit manens in incredulitate (I Tim. I, 13); et probavit Deum se habere patrem, fratrem Ecclesiæ tam ex patre, quam ex matre esse.

2. Sed attende quomodo nominatim filios matris suæ, et solos incusat, quasi soli in culpa sint. Quanta et ab exteris passa est? juxta illud apud prophetam: *Sæpe expugnaverunt me a juventute mea; et: Supra dorsum meum fabricaverunt peccatores* (Psal. CXXVIII, 1-3). Quid ergo singulariter filios matris tuæ causaris, quæ te minime ignoras et ex aliis atque aliis nationibus sæpissime impugnatam? *Ad mensam divitis vocatus, diligenter* inquit, *considera quæ tibi apponuntur*. Frares, ad mensam Salomonis sedemus. Quis ditior Salomone? Non de terrenis dico divitiis, quanquam et ipsis Salomon abundaret; sed intuemini præsentem mensam, quomodo supernis est referta deliciis. Spiritualia sunt et divina, quæ nobis in ea apponuntur. *Diligenter, ergo*, inquit, *considera quæ tibi apponuntur, sciens quia talia te oportet præparare* (Prov. XXIII, 1, 2). Ego utique, quod in me est, diligenter attendo id mihi apponi in his verbis sponsæ, et ad meam prorsus doctrinam cautelamque respicere, quod ita ex nomine ac sola exprimitur persecutio a domesticis; et tacentur tot et tam gravia quæ ubique terrarum nihilominus ex omni natione quæ sub cœlo est, ab infidelibus, ab hæreticis et schismaticis pertulisse cognoscitur. Novi sponsæ prudentiam; nec putaverim casu hæc illam, aut quasi immemorem præterisse. Sed profecto id expressius **1372** plangit, quod et sentit differentius, quodque vigilantius nobis cavendum existimat. Quidnam hoc? Malum utique intestinum atque domesticum. Hoc tibi manifeste in Evangelio ore ipsius Salvatoris exprimitur, cum dicit: *Et inimici hominis domestici ejus*. (Matth. X, 36). Hoc et in propheta: *Homo, inquit, pacis meæ, qui edebat panes meos, magnificavit super me supplantationem* (Psal. XI, 10); item: *Quoniam, si inimicus meus maledixisset mihi, sustinuissem utique; et si is qui oderat me, super me magna locutus fuisset, abscondissem me forsitan ab eo. Tu vero homo unanimis, dux meus, et notus meus, qui simul mecum dulces capiebas cibos* (Psal. LIV, 13-15), hoc est: Quod a te patior convivio et contubernali meo, id

molestius sentio, fero ægrius. Scitis hæc querimonia cujus, et de quo sit.

3. Agnoscite ergo et sponsam eodem de filiis matris suæ conquerentem affectu, quoniam in eodem spiritu, cum ait: *Filii matris meæ pugnaverunt contra me*. Unde et alibi loquitur: *Amici mei et proximi mei adversum me appropinquaverunt, et steterunt* (Psal. XXXVII, 12). Longe, quæso, a vobis facite semper hoc tam abominabile et detestabile malum, vos qui experti estis, et quotidie experimini, quam bonum sit et quam jucundum habitare fratres in unum (Psal. CXXXII, 1), si tamen in unum, et non in scandalum. Alioquin nec jucundum plane, nec bonum, sed pessimum ac molestissimum. Væ autem homini illi, per quem unitatis vinculum jucundum turbatur! Judicium profecto portabit quicumque est ille. Ante mihi contingat mori, quam audire in vobis quempiam juste clamitantem: *Filii matris meæ pugnaverunt contra me*. Nonne præsentis congregationis tanquam unius matris filii omnes vos estis, singuli alterutrum fratres? Quid ergo a foris vos conturbare, aut contristare possit, si intus bene estis, et fraterna pace gaudetis? Denique *quis vobis nocere poterit*, inquit, *si boni æmulatores fueritis?* (I Petr. III, 13.) Quamobrem æmulamini charismata meliora (I Cor. XII, 31), ut bonos vos probetis æmulatores. Charisma peroptimum charitas est, plane incomparabile, quod novæ sponsæ celestis sponsus toties inculcare curabat, nunc quidem dicens: *In hoc cognoscent omnes quia mei estis discipuli, si dilectionem habueritis ad invicem*; nunc vero: *Mandatum novum do vobis, ut diligatis invicem* (Joan. XIII, 35, 34); et: *Hoc est præceptum meum ut diligatis invicem* (Joan. XV, 12); itemque orans unum eos fore, sicut ipse et Pater unum sunt (Joan. XVII, 11). Et vide si non ipse Paulus, qui te ad charismata meliora invitavit, inter cætera charitatem in summo ponit, sive cum fide et spe dicit eam esse majorem et supereminentem scientiæ; sive cum enumeratis pluribus ac mirabilibus supernæ gratiæ donis, tandem ad superexcellentiorem viam nos mittit; haud aliam profecto illam, quam charitatem definiens. Denique quidnam huic comparandum putemus, quæ ipsi præfertur martyrio ac fidei transferenti montes (I Cor. XII, 31; XIII, 3). Hoc igitur est quod dico: Pax vobis a vobis sit; et omne quod extrinsecus minari videtur, non terret, quia non nocet. Nam econtrario quidquid foris blandiri appareat, nulla est profecto consolatio, si intus, quod absit! seminarium discordiæ germinaverit.

4. Proinde, dilectissimi, pacem habete ad vos, et nolite lædere invicem, non facto, non verbo, non signo qualicumque: et ne quis forte exacerbatus et præoccupatus a pusillanimitate spiritus et tempestate, Deum interpellare cogatur adversus eos qui se læserint aut contristaverint, et prorumpere in verbum grave contingat: *Filii matris meæ pugnaverunt contra me*. Sic enim peccantes in fratrem, in

Christum peccatis, qui ait : *Quod uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis* (Matth. xxv, 40, 45). Nec cavendum a gravioribus tantum offensis, verbi gratia, ab aperto convicio seu maledicto, sed a clandestino quoque et venenato susurrio. Non, inquam, sufficit os custodire ab his et his similibus; cavenda sunt et levia : si tamen leve debeat dici quodcumque in fratrem præsumperis voluntate lædendi; cum hoc solo, si irasceris illi, divini reus iudicii tenearis (Matth. v, 22). Merito quidem : nam quod **1373** tu leve putas, et ob hoc levius præcipias, plerumque alius aliter accipit, tanquam homo videns in facie, et secundum faciem iudicans, paratus festucam trabem suspicari, et scintillam putare fornacem. Non enim est omnium charitas illa, quæ omnia credit (I Cor. xiii, 7). Prone sunt autem sensus hominis et cogitationes ad malum potius suspicandum, quam ad bonum credendum : præsertim ubi disciplina silentii nec te, qui in causa es, excusare permittit, nec illum vulnus suspicionis aperire quod patitur, ut curetur. Ita uritur ille, et moritur clauso et lethali vulnere, intra semetipsum gemens, dum totus in ira et disceptatione positus, nil aliud silens versare in mente possit, nisi injuriam quam accepit. Non potest orare, non potest legere, non sanctum aut spirituale aliquid meditari : et ita intercepto vitali spiritu, dum suis destituta alimentis vadit ad mortem anima pro qua Christus mortuus est, quid tu interim, quæso, animi habes? Quid oratio tua, aut opus, quodcumque interim feceris, sapit tibi, contra quem nimirum Christus anxie clamat de pectore fratris tui quem contristasti : Filius, inquiens, matris meæ pugnat contra me, et qui simul mecum dulces capiebat cibos, replevit me amaritudine?

5. Quod si dixeris illum non tam graviter pro tam levi causa debuisse turbari, respondeo : Quanto levior est, tanto a te levius potuit non committi. Quamquam nescio quomodo leve dicas, ut jam dixi, quidquid amplius est quam irasci, cum vel hoc ipsum obnoxium esse iudicio ex ore ipsius acceperis iudicis. Quid enim? Tunc leve dixeris, in quo offenditur Christus, unde ad Dei iudicium pertrahi habes, cum horrendum sit incidere in manus Dei viventis? (Hebr. x, 31.) Tu ergo accepta forte injuria (quod quidem interdum non accidere in his conventibus difficile est), non continuo more sæcularis, obliqua referre fratrem responsione festines; sed neque, sub specie quasi corripiendi, verbo acuto et urenti transfigere audeas ullatenus animam, pro qua Christus affigi cruci, dignatus est, non grunnire quasi increpando, non labiis mussitare quasi murmurando, non narem contrahere aut cachinare quasi subsaumando, non frõntem rugare quasi invehendo aut comminando. Sane commotio tua ibi moriatur ubi oritur, nec permittatur exire quæ mortem portat, ne perimat; ut dicere possis et tu cum Prophe-
ta: *Turbatus sum, et non sum locutus* (Psal. lxxvi, 5).

6. Quosdam altius intellexi sentire istud, quasi de diabolo et angelis ejus dictum, qui, cum fuerint et

A ipsi filii Jerusalem illius quæ sursum est mater nostra, ex quo lapsi sunt, non cessant sororem suam Ecclesiam impugnare. Sed neque contendo, si quis usurpet hoc etiam in bonam significationem, secundum quod spirituales, qui sunt in Ecclesia, adversus carnales fratres suos dimicant in gladio spiritus, quod est verbum Dei (Ephes. vi, 17), vulnerantes eos ad salutem, atque ad spiritualia istiusmodi impugnationibus provehentes? Utinam corripat me justus in misericordia, et increpet me, percutiens et sanans, occidens et vivificans, quo audeam et ego dicere : *Vivo autem, jam non ego, vivit vero in me Christus* (Galat. ii, 20). *Esto, inquit, consentiens adversario tuo, dum es cum eo in via, ne tradat te iudici, et iudex tertori* (Matth. v, 25). Bonus adversarius,

B cui si consentiens ero, non erit unde aut iudex me calumniatur, aut tortor. Ego profecto, si quos vestrum aliquando pro huiusmodi contristavi, non me poenitet; contristati enim sunt ad salutem. Et quidem nescio id me fecisse unquam absque mea quoque magna tristitia, secundum illud : *Mulier cum parit, tristitiam habet* (Joan. xvi, 21). Sed absit ut jam meminim pressuræ, tenens fructum doloris mei, dum perinde videam Christum formatum in sobole. Nescio autem quomodo etiam tenerius mihi astricti sunt, qui post increpatoria et per increpatoria tandem convaluerunt de infirmitate, quam qui fortes ab initio permanerunt, non indigentes istiusmodi medicamento

1374 7. Ergo in hunc sensum poterit Ecclesia, seu anima diligens Deum, dicere quod decoloravit eam sol, mittendo scilicet et armando de filiis matris ejus qui eam salubriter expugnarent, et captivam ducerent ad fidem amoremque ipsius, multis utique confixam sagittis illis, de quibus scriptum est : *Sagittæ potentis acutæ* (Psal. cxix, 4); et item : *Sagittæ tuæ infixæ sunt mihi*. Ideoque sequitur et ait : *Quoniam non est sanitas in carne mea* (Psal. xxxvii, 3, 4); ut secundum animam sanior proinde fortiorque factus dicat : *Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma* (Matth. xxvi, 41); et cum Apostolo : *Quando enim infirmior, tunc potens sum et fortis* (II Cor. xii, 10). Vides quia carnis infirmitas robor spiritui augeat, et subministret vires? Ita econtrario noveris carnis fortitudinem debilitatem spiritus operari. Et quid mirum, si hoste debilitato, tu fortior efficeris? Nisi forte illam tibi insanissime ducas amicam, quæ non cessat concupiscere adversus spiritum (Galat. v, 17). Vide ergo, si non prudenter sagittari et impugnari salubriter postulat sanetus, cum dicit in oratione : *Confige timore tuo carnes meas* (Psal. cxviii, 120). Optima timor iste sagitta, qui configit et interficit carnis desideria, ut spiritus salvus sit. Sed et qui castigat corpus suum; et in servitatem redigit, nonne is tibi videtur etiam manum contra se pugnantis ipse juvare?

D 8. Est et sagitta sermo Dei vivus et efficax, et penetrabilior omni gladio ancipiti (Hebr. iv, 12), de quo Salvator : *Non veni, inquit, pacem mittere, sed gladium* (Matth. x, 34). Est etiam sagitta electa

amor Christi, quæ Mariæ animam non modo confixit, sed etiam pertransivit, ut nullam in pectore virginali particulam vacuum amore relinqueret, sed toto corde, tota anima, tota virtute diligeret, et esset gratia plena. Aut certe pertransivit eam, ut veniret usque ad nos, et de plenitudine illa omnes acciperemus, et fieret mater charitatis, cujus pater est charitas Deus, parturiens et in sole ponens tabernaculum ejus, ut Scriptura impleteretur, quæ dicit : *Dedi te in lucem gentium, ut sis salus mea usque ad extremum terræ* (Isa. xlix, 6). Hoc enim impletum est per Mariam, quæ in carne visibilem edidit, quem invisibilem nec de carne, nec cum carne suscepit. Et illa quidem in tota se grande et suave amoris vulnus accepit : ego vero me felicem putaverim, si summa saltem quasi cuspide hujus gladii punxi ipse me sensero, ut vel modico accepto amoris vulnere, dicat etiam anima mea : *Vulnerata charitate ego sum* (Cant. ii, 5). Quis mihi tribuat in hunc modum non modo vulnerari, sed et expugnari omnino usque ad exterminationem coloris et caloris illius, qui militat adversus animam?

9. Si exprobraverint filia huius sæculi illi animæ quæ huiusmodi est, dicentes pallidam et sine colore esse; nonne tibi congrue posse respondere videbitur : *Nolite me considerare quod fusca sim quia decoloravit me sol?* Et si se ad hoc meminerit pervenisse adhortationibus seu increpationibus aliquorum servorum Dei æmulantium eam Dei æmulatione; nonne consequenter veraciterque inferre poterit, quia *filiis matris meæ pugnaverunt contra me?* Erit ergo sensus, juxta quod dictum est, ut Ecclesia seu studiosa quævis anima id loquatur, non quasi gemens aut conquerens, sed quasi gaudens et gratias agens, insuper et glorians, quod pro nomine et amore Christi digna sit fusca seu decolor esse et dici : atque hoc ipsum ascribat non suæ industriae, sed gratiæ et misericordiæ prævenientis se et mittentis ad se. Nam quomodo crederet sine prædicante? quomodo autem prædicarent nisi mitterentur? (Rom. x, 14, 15.) Filios matris suæ contra se pugnasce memorat, non ut irata, sed ut non ingrata. Unde et sequitur : *Posuerunt me custodem in vineis*. Quod verbum utique si spiritualiter examinetur, puto, nil in se quærimoniæ aut rancoris habere videbitur, sed magis favorabile aliquid redolere. Verum ad id contingendum, prius sane quam manum apponere audeamus (locus enim sanctus est), conciliandus est nobis solitiis precibus, et sic consultandus ille Spiritus qui scrutatur alta Dei; aut certe Unigenitus qui est in sinu Patris, sponsus **1375** Ecclesiæ Jesus Christus Dominus noster, qui est super omnia Deus benedictus in sæcula Amen.

SERMO XXX.

Qualiter populus fidelium seu animæ electorum per vineas significantur, quarum Ecclesia custos dicitur; et de prudentia carnis, quæ est mors.

1. *Posuerunt me custodem in vineis* (Cant. i, 5). Qui? Tuine illi oppugnatores quos proxime memo-

A rasti? Audite et intelligite, si non se ab illis ipsis fatetur ista promotam, a quibus et passam. Nec mirum tamen, siquidem fuerit causa pugnandi intentio corrigendi. Nam quis nesciat multos amicabiliter utiliterque multoties oppugnatos? Quam multos quotidie experimur piis impugnationibus prælatorum ad meliora proficere, provehi ad altiora? Ergo illud potius demonstramus, si possumus, quemadmodum adversus Ecclesiam pugnatam sit a filiis matris suæ, et hostili animo, et damno utili. Id enim jucundius, cum qui nocere intendunt, prosunt et nolentes. Utrumque vero sensum tenet superior interpretatio : quoniam quidem non defuerunt, et qui bene, et qui male æmularentur eam, diversa intentione pugnant; sed utrique profuerunt. In tantum denique se profecisse ex iis quæ ab æmulis passa est gloriatur, ut pro una vinea, quam sibi abstulisse visi sunt, super multas se gaudeat constitutam. Hoc mihi, inquit, præstitere pugnando contra me et contra vineam meam, qui dicunt : *Exinanite, exinanite usque ad fundamentum in ea* (Psal. cxxxvi, 7), ut unam pluribus commutarim. Hoc quippe est quod infert, *Vineam meam non custodivi* : tanquam causam subjungens unde hoc illi contigit, ut non in una jam, sed in pluribus custos posita sit. Et litera quidem sic est.

2. Sed si eam simpliciter sequimur, contenti eo solo quod sonare in superficie illa videtur, putabimus nos legere in Scriptura sancta de his vineis corporeis et terrenis quas quotidie cernimus de rore cœli et de pinguedine terræ accipere, unde fundunt vitium, in quo est luxuria : et sic nihil, non dico Domini sponsæ dignum, sed nec cuivis cæterarum congruum quid de tam sancta et divina Scriptura attulisse videbimur. Quæ enim convenientia sponsis et custodiæ vinearum? Sed etsi convenire putetur, unde docebimus fuisse aliquando Ecclesiam istiusmodi deputatam officio? Nunquid de vineis cura est Deo? Si autem spirituali sensu vineas Ecclesias, id est fideles interpretamur populos, juxta prophetæ sensum dicentis, *Vinea Domini sabaoth domus Israel est* (Isa. v, 7), incipiet fortassis elucere nobis quomodo sponsæ minime indignum sit fieri custodem in vineis.

D 3. Puto quod et non parva insuper et in hoc ipso apparebit prærogativa, si quis diligentius curet advertere quantum ubique per orbem in huiusmodi vineas dilataverit terminos suos a die illa qua Jerusalem a filiis matris suæ expugnata est et exturbata, una cum prima illa sua novella plantatione; multitudinem dico credentium, quorum legitur fuisse *cor unum et anima una* (Act. iv, 32). Et ipsa est, quam modo fatetur se minime custodisse, sed non ad insipientiam sibi. Nec enim ita inde evulsa in persecutione fuit, ut non alibi plantaretur, atque aliis locaretur agricolis, qui reddant fructus ejus temporibus suis. Non prorsus, non periit, sed migravit; etiam crevit et dilatata est, tanquam cui benedixit Dominus. Denique leva oculos tuos, et vide